

Dårlig lovbeskyttelse?

Tommy Tranvik

Senter for rettsinformatikk

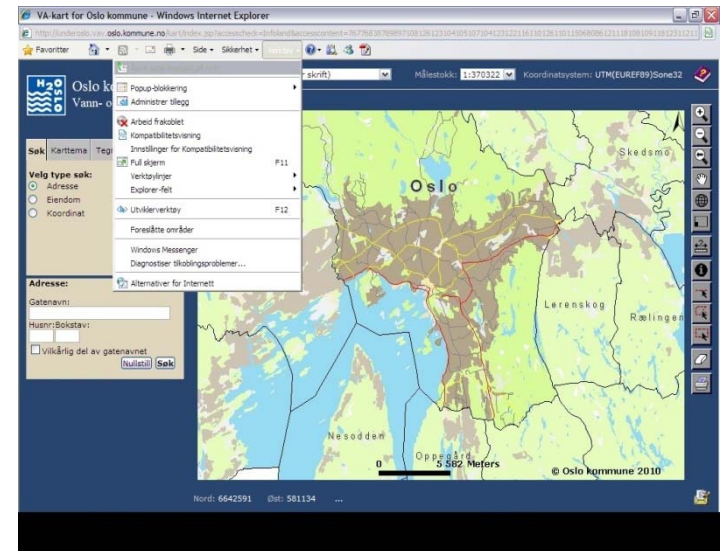
UiO

Undersøkelsen

- Holdninger til og erfaringer med innføring/bruk av feltteknologi
 - Elektroinstallasjon og energiforsyning, renhold, hjemmetjenesten, sikkerhet, kollektivtransport, varetransport og veidrift
- Fokus på forholdet mellom arbeidsgivers kontrollbehov og de ansattes personvern
- Datagrunnlaget:
 - Intervjuer med (a) 16 leverandører og (b) tillitsvalgte, verneombud og ledere i 50 virksomheter
 - Skriftlig materiale: produktpresentasjoner, saksdokumenter, instruksjer, avtaler
- Ikke representativt utvalg
 - Overrepresentasjon av store (og mellomstore) virksomheter med ordnede partsforhold

De viktigste feltteknologiene

- **Elektrobransjene:** Elektroniske kjørebøker, flåtestyring og håndholdte dataenheter
- **Renhold:** Håndholdte dataenheter, radiofrekvensidentifisering (RFID) og elektroniske kjørebøker.
- **Hjemmetjenesten:** Håndholdte dataenheter integrert mot interne datasystemer, for eksempel elektroniske journaler
- **Sikkerhet:** Håndholdte dataenheter, strekkodesystemer og elektroniske kjørebøker
- **Kollektivtransport:** Flåtestyringssystemer, elektroniske billettsystemer og sanntidsinformasjonssystemer
- **Varetransport:** Flåtestyring, digitale fartsskrivere, håndholdte dataenheter og strekkodesystemer
- **Veidrift:** Flåtestyring/integrerte produksjonsstyringssystemer og håndholdte dataenheter



Tendenser

- Innføring og bruk av feltteknologi
 - En av de viktigste teknisk-organisatoriske endringene i de bransjene/yrkene som ble studert
- En bevegelse fra isolerte kontrolltiltak til IT-infrastruktur med innebygd kontrollkapasitet
 - Synliggjøring, sentralisering, fjernstyring og desentralisert tilgang
- Behandling av opplysninger om ansatte
 - Økende registrering av opplysninger på individnivå
 - Opplysningene registreres på flere måter
 - Opplysningene analyseres og presenteres på nye måter
 - Flere har tilgang til opplysningene

Formål og drivkrefter

- De viktigste formålene med bruken av feltteknologi
 - Rasjonalisering/effektivisering
 - Dokumentasjon av arbeidet
 - Personellsikkerhet
 - Regeloverholdelse
- Flertallet av virksomhetene oppga mange og forskjellige formål
- Uenighet om formålene begrenset bruken av opplysninger om ansatte
- De viktigste drivkreftene
 - Mer funksjonalitet, lavere priser
 - Krav fra kunder eller oppdragsgivere
 - Rettslige krav
 - Pågående leverandører

Innføring

- Hvordan opplysninger om ansatte skal håndteres snarere enn om feltteknologi skal brukes
- Formålene trumfet vanligvis personvern hensyn
- Samtykke lite brukt

- Informasjon til de ansatte og drøftelser med tillitsvalgte
- Fire hovedtyper prosesser
 1. **Eksklusjon**
 2. **Skinninnflytelse**
 3. **Reell medvirkning**
 4. **Koopering**

- Reell medvirkning preget virksomheter med (a) aktive tillitsvalgte som hadde (b) støtte i den lokale klubben og (c) et relativt godt forhold til ledelsen

Reaksjoner og motstand

- Større motstand mot kjøretøysmonterte registreringssystemer enn håndholdte dataenheter
- Fire ulike reaksjonsmønstre fra tillitsvalgte og ansatte ved innføring av feltteknologi
 1. **«Stille» skepsis** – misnøye på individnivå (varetransport, renhold, hjemmetjenesten)
 2. **Aktiv motstand** – organisert eller ad hoc-aktivisme (elektroinstallasjon, energiforsyning, sikkerhet)
 3. **Fatalisme** – Que Sera Sera (relativt likt fordelt på bransjer/yrker)
 4. **Enighet** – «går greit hos oss» (veidrift, deler av kollektivtransporten)

Misbruk

- Relativt mange rapporter om misbruk av opplysninger
- Store variasjoner mellom bransjer/yrker
 - Flest i elektroinstallasjon, energiselskaper og varetransport
 - Færrest i hjemmetjenesten og veidrift
- Misbruk var særlig knyttet til formålsutglidning
 - Opplysninger om ansatte ble brukt til andre formål enn hva som var avtalt eller informert om
 - Opplysninger fra ulike datakilder ble sammenstilt med hverandre for å avdekke avvik
 - Omvendt bevisbyrde for de ansatte
- Mørketall
 - Mistanker om misbruk var vanskelig å bekrefte
 - Brudd på lokale avtaler var vanskelig å oppdage

Tredjepartskontroll

- Andre enn arbeidsgiver registrerte eller hadde tilgang til opplysninger om ansatte
 - Leverandører
 - Kunder
 - Oppdragsgivere
 - Offentlige myndigheter
- Arbeidsgivere innhentet opplysninger om ansatte fra tredjeparter
- Tredjeparter innhentet opplysninger om ansatte fra arbeidsgiver
- Særlig problematisk i varetransport og sikkerhet/vekkerbransjen
- Svekket kontroll med egne opplysninger
 - Vanskeligere å holde oversikt over hvem som registrerte og hadde tilgang til opplysningene
 - Vanskeligere å vite hva opplysningene ble brukt til

Konsekvenser

- Hvordan opplevdes virkningene av feltteknologi?
- **Personvern** – en følelse av å være under oppsikt, utrygghet, mangelfull kontroll med egne opplysninger
- **Arbeidsmiljø** – økt konfliktnivå, svekket tillit, mindre autonomi/selvstendighet
- **Maktforskyvning** – økende disiplinering (ansvarliggjøring på detaljnivå), sortering
- **Positive virkninger**
 - Bedre personellsikkerhet
 - Lettere å dokumentere arbeidsutførelsen
 - Økt trygghet for overholdelse av lover og regler
- Mer rasjonell eller effektiv drift
 - En forhåpning snarere enn en realitet

Lover og regler

- Arbeidsmiljøloven kapittel ni
 - vilkår for innføring av kontrolltiltak
 - fremgangsmåten ved innføring av tiltaket
 - evaluering av tiltaket
- Personopplysningsloven
 - regler om behandlingen av personopplysninger som registreres etter innføringen av elektroniske kontrolltiltak

Etterlevelse

- Generelt – til dels store mangler
 - Størst problemer når det gjaldt personopplysningsloven
 - Noe mindre problematisk når det gjaldt arbeidsmiljøloven
- Viktige årsaker
 - Personopplysningsloven – lite regelkunnskap, vanskelig å forstå
 - Arbeidsmiljøloven – reglene settes ofte til side
- Etterlevelsen noe bedre i virksomheter med lokale dataavtaler
- Tillitsvalgte minst like viktige som ledelsen for graden av etterlevelse
- Varierende syn på bistanden fra nasjonale aktører (forbunds nivå, Datatilsynet)

Lovkonflikter

- Arbeidsmiljølovens kapittel 9
 - oppmuntret til å oppgi mange formål
 - begrunne at nytten overstiger personvernulempene
- Personopplysningsloven
 - begrensede og klart definerte formål
 - kontroll med behandlingen av personopplysninger
- Begge regelsettene har ivaretagelse av personvernet som formål